

Svetonočna romanca.

Spisal **Roman Romanov.**

Na mizi je gorela luč z mirnim plamenčkom, in sence po stenah se niso genile. Vrata majhne zidane peči so bila odprta na široko, in videla se je žerjavica, ki je žarela v svetlih ognjenih barvah. Soba je bila majhna, z enim oknom, ki je nudilo pogled na široko, enolično ravnino. Prijetna toplota se je širila po sobici. Vse je bilo tiho; čulo se je le enakomerno dihanje mlade deklice.

Tudi zunaj je bilo vse mirno. Zvezde so gorele na nebeški višavi, svetonočne zvezde, ki oznanjajo mir dobrim ljudem po nižavi. Človeku se je zdelo, da goré jasneje in jasneje, da ga vabijo k sebi, da vabijo k sebi njegovo dušo, da zovejo k sebi k višku njegove misli... Zrl bi vanje in čutil bi, kako se dviga kvišku tvoja duša, kako prihaja božji mir in sladka miloba v tvojo notranjost...

Kar so nesle oči, je ležal sneg, ves čist in neomadeževan, in tisoč biserov je isknilo na beli poljani, tisoč jih je blestelo dol od sneženih brd in pobeljenih holmov...

Ana je sedela na stolu tik peči, roke v naročaju in nazaj naslonjena. Njene oči, vse prijazne in ljubeznive, so strmele predse vse zamišljene; njeno lice je bilo čudno blede na to sveto noč, in po sencih so viseli kodri temnoplavih las, povešeni in žalostni...

Misli so vstajale v njeni duši druga za drugo, vstajale in izginjale, ko so privabile tiho solzo v oči. — — —

Sveta noč jo je objela vso, vso jo je prevzela z velikimi čuvstvi, ki jih je obudila na dnu njenega srca. Globoki spomini so prihajali, sanje so plavale krog nje, misli so se porajale...

Njeni stariši so mrtvi. — K nji ni mame, dobre in skrbna, da bi jo poljubila, ko odpre na jutro oči: „Moja... moja Ana!“ Le gospodar pride trkat na sobna vrata ves

neljubezniv in tuj: „Vstani, Ana, prodajalna je že odprta!...“ Za njo ne skrbi oče, njegovo ljubeče in ponosno oko je ne spremlja po njenih potih. Vsi so mrtvi, vsi in ona je ostala sama, tujka med tujci...

Na pamet so ji prišli maloštevilni sveti večeri, ko je delala jaslice. Že je stal hlev na mahovitem holmcu, že je prepeval nad njim nebeško glorio božji angel, in število pastirčkov se je množilo, prihajali so od vseh strani z veselimi in vdanimi obrazi, da počaste Dete božje... Kako ji je bilo radostno pri srcu tistikrat, kako je zaploskala z drobnimi rokami: „Mamica, pridi, poglej!“

Kje so tisti sveti večeri, kje so tiste svete noči? — Vse je šlo, da se ne povrne nikoli več. Tako mlada so njena leta, a ona nima odkritosrčne radosti, ona nima jaslic, za njo ni postavljeno božično drevesce, vse polno daril in vse okrašeno z razigranimi lučkami... V grobu spi njen oče, v grobu spi njena mati, vsa ljubeča srca — hladna in mirna...

Sveta noč jo je objela, vso jo je prevzela z velikimi čuvstvi, ki jih je obudila v dnu njenega srca. Globoki spomini so prihajali, misli so se porajale, sanje so plavale krog nje in bile so gostejše in gostejše. Njena domišljija ji je privedla znane obraze pred oči, pripeljala je toliko ljubeznivih besed, toliko tihe vdanosti...

Sedela je vsa mirna, roke v naročaju in glavo naslonjeno nazaj. Njene oči so strmele, kot da bi gledale v deželo obljubljenih cvetov, vseh bogatih in prelestnih, kot da bi gledale v širne vrtove, po katerih sanjajo svete palme in sreča sanja v njihovi senci. In zdelo se ji je, da čuje besede nekoga, ki jo ljubi in hrepeni po njej.

„Kako težko mi je, ko vidim, kako blede, kako umira tvoj obraz! Kako rad bi pohitel k tebi, da bi te odvel s seboj v srečni kraj, kjer cvetó rože na licih, kjer se smeje sreča

v očeh, kjer zveni vesela pesem mile mladosti . . . Ali glej! Moje noge so uklenili z nevidnimi verigami, moje roke so uklenili z njimi — in jaz ne morem do tebe. Moje verige so nevidne, ali jaz jih začutim, ko storim korak, začutim vso njihovo težo, in srce mi krvavi zaradi tebe. In z njimi so uklenjene moje roke! Glej, ko jih razprostem, tedaj začutim te nevidne verige, kako so močne, kako težke so . . .

Ali bodi potolažena in ne boj se žalostnih ur — zakaj iz žalosti se rodi veselje. Prišlo bo in objelo te bo in ostalo bo pri tebi do konca dni. Bodi potolažena in ne boj se ničesar, zakaj moja duša te spremlja povsod. Ona je priča tvojih solz, ona je priča tvojih globokih vzdihov. Bila je s tabo ob veseli uri tvojega življenja in s tabo se je smejala v veselem smehu mladosti; bila je s tabo ob uri žalosti in s tabo je čutila grenko bolest . . . ne, čutila je grenkejšo bolest zaradi tebe . . . Zato bodi potolažena, saj nisi res sama!“ — — —

Vsa sobica je bila polna tolažljivih besed, in mehki pristrčni izrazi so se porajali v vedno večji množini.

Ana je čutila, kako zre vanjo bled, mlad obraz, kako strmé vanjo od hrepenenja trudne oči. S seboj je bila prinesla ta obraz iz lepih krajev, kjer ji je posijalo včasih spomladansko solnce, vse bogato gorkoprijaznih žarkov, kjer so ji včasih posipale pot ljubeče rokes s pomladanskimi cvetovi. Globoko v duši je nosila ta obraz, pred oči ji je stopil na to sveto noč čudovito živo in jasno, in z njim so se porodile besede tolažbe, polne odkritosrčnosti in tihe vdanosti.

Izraz utehe se je razlil po njenem obrazu; zakaj videla je, kako so prišli naenkrat in nepričakovano v tako ledenomrzli sveti noči spomladanski dihi, kako se je začula sladka pesem pomladi in mladosti. Ali čutila je, da zdaj ni čas pomladi, da je prišla samo za trenutek, da jo razradosti na vseмирno sveto noč . . . Čutila je, da ni zdaj čas njene mladosti, da jo je le samo obiskala na vseмирno sveto noč . . . Kakor spomladanskega jutra, ko se budé gozdi iz polnočnih sanj,

ko vstajajo rože in dvigajo od sanjske milobe vse rosne glave, ko zakipi nad vso naravo življenje novega veselja, in visoka spomladanska himna polje v svoji mogočnosti nad gozdi in poljanami in holmi in brdi —: kakor na tako spomladansko jutro mlademu bolniku, ki je opazil vse to iz mrtve sobe, ki je začutil vse v svoji srčni globokosti in je videl, kako gre vse mimo njega, k njemu pa ni ničesar —: tako je bilo Ani pri srcu na to sveto noč . . .

Zaznala je, kako je prišel k njej glas odpete spomladanske pesmi . . . In pred njo je umiral bled in mlad obraz, v zadnjih pogledih so se odpirale od hrepenenja utrujene oči. — —

„Pomlad je bila prišla v deželo, pregnila je naravo s prtom, vsem potrošenim z zelenjem in cvetjem. Dahnilo je življenje z novim in mogočnim dihom, smrt je izginila. In spomladanski glasovi so se oglašali povsod: Pridite, odprite oči, odprite srca! . . .

Glasili so se povsod. Temni bori so jih šušтели dol od senčnatih vrhov, mogočni hrasti so jih šumeli v dihu večerne sapice, ponosna lipa jih je šepetala sredi vasi, vsi grmi so jih šebesteli, novozeleni in cvetoči. Trave in travice so jih šumljale, rože so jih kazale v svojih bogatih cvetovih . . . In ljudje so prihajali z odprtimi očmi in odprtimi srci. Kako so hiteli spomladanski glasovi v njihova srca, kako prebujali cvetove, kako so uglašali srčne strune, kako so jih ubirali v mile spomladanske melodije . . . In ljudje so se vračali v svoja bivališča radostnih oči, radostnih smehov vsi polni, z zadovoljnostjo na obrazu —: zakaj vedeli in čutili so pomlad v svojih srcih, vedeli so, da ostane pri njih dolgo, dolgo . . .

Ana, tudi ti si bila na široki poljani, vsi posuti od spomladanskega bogastva; okrog tebe so se glasili spomladanski glasovi, okrog in okrog tebe so bili, jasno zapisani po kelihih tisočerih rož, po lističih zelenih trav, po listih in cvetju dehtečih grmov, po novo zelenečih vrhovih mnogoletnih dreves . . . Ali tvoje oči so strmele v daljave, tvoja

duša je bila zaprta, ti jih nisi čutila . . . Tudi tebe so zvali spomladanski glasovi, a ti jih nisi opazila, nisi jih zaznala v dnu svojega srca, in oni so klicali, klicali . . .

Stala si na cvetju in mehkih travicah, in na cvetju in tistih mehkih travicah so bili jasno označeni . . . Zakaj nisi odprla njim svojih oči, zakaj nisi odprla spomladanskim glasovom svojega srca? . . . Glej, temni bori, močni hrasti, vitke smreke, cvetoči grmi so jih razglašali. Zakaj nisi odprla svojega srca, da bi prišli vanje vsi veseli in ubrali tvoje srčne strune v sladko pesem mile mladosti? Tudi tebe so zvali, ali tebe ni bilo, ali ti nisi odprla njim svojih oči, nisi odprla svojega srca. Tvoje oči so strmele v daljave, in tebe so zvali spomladanski glasovi in so klicali, klicali . . .“

Zaznala je glas odpete spomladanske pesmi, ki je bil razlit po njeni sobici. In pred njo je umiral blede in mlad obraz. Umirajoče oči so upirale vanjo zadnje poglede, in trepetajoče ustne so govorile zadnje slovo . . . In v tistem hipu se ji je zdelo, da so omahnile v njen naročaj sklenjene roke, in mrzlo čelo se je doteknilo njenih kolen . . .

Mraz jo je izpreletel po vseh udih, sklonila se je na stolu in z rokami je zakrila svoje oči — — —

Zunaj pa so peli svetonočni zvonovi. Peli so, in njihovi mili glasovi so plavali čez dol in plan. Prišli so v vsako borno kočo, v vsako hišo in palačo, prišli so k otroku in starčku, mladeniču in možu, k stari materi in zorni deklici — in povsod so našli prosto pot v srce. In oni so trosili svet pokoj po vseh srcih, zakaj blagoslavljala jih je sveta noč, in nebeške zvezde so jim izročale nebeški mir. Ljudje so hiteli k polnočnici — vsa polna jih je bila nočna in tako snežna pot. Hiteli so, kakor je hitela svetonočna radost v njihova srca, kakor je hitel svetonočni pokoj v njihove duše. In orglje so pele v mogočnih tonih, in tisoč plamenčkov je trepetalo po cerkvi, vse nemirnih od prikrite svetonočne radosti. Angeli so plavali nad jaslicami, in pastirci so strmeli k njim in hiteli v borni hlevček, da počasté Dete božje. — Sveta noč je lila povsod svoj neskončni božji mir, zakaj imela ga je v obilici.

In tudi k Ani je prišla; prišla je in vlila je upov v njeno srce vse polno — upov, lepših kakor vztočni cvetovi. In obudila je blagih misli v nji in milih čutil in tolažbo je dehnila v njen obraz.

Saj pomlad se vrne, in mlado srce se odpre spomladanskim glasovom, ki bodo zopet klicali: Pridite, odprite oči in srca! . . .

Tiho, neopazno . . .

Tiho, tiho, neopazno
noč polega na zemljó,
kot vabila bi smehljaje,
da k molitvi naj gorkó
sklenil trudne bi roké;

kot prosila bi smehljaje,
naj iz bednega telesa
duh se dviga mi v nebesa,
da se razsolzí oko,
da v mogočnem hrepenenju
umíri se mi srce . . .

Cvetko Slavin.